

Rangaistuksen tuomiseminen vanhentuneesta rikoksesta

KANTELU

Tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa.

Helsingin hovioikeus on 13.10.2023 tässä tarkoituksessa lähettänyt oikeuskanslerinvirastoon 4.5.2023 asiassa R 23/105 antamansa tuomion nro 117975, joka koskee Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden 16.11.2022 asiassa R 21/156 antamaa tuomiota nro 145871. Hovioikeuden mukaan kärjäoikeus oli lukenut vastaajan syyksi syyteoikeudeltaan vanhentuneen rattijuopumuksen.

SELVITYS

Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden laamanni on antanut asiasta lausuntonsa. Laamanni on ilmoittanut asiassa puheenjohtajana toimineen kärjätuomarin jääneen eläkkeelle ja ottaneensa kärjätuomarin selvityksen puhelimitse vastaan.

RATKAISU

Sovellettavat säännökset

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus rikoksesta vanhentuu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus rikoksesta on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakkoa.

Rikoslain 23 luvun 3 §:n mukaan rattijuopumuksesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi tai häntä vastaan on hänen henkilökohtaisesti oikeudenkäynnissä läsnä ollessaan tehty rangaistusvaatimus.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Arviointi

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut kärjätuomari on laamannille puhelimitse antamassaan selvityksessä myöntänyt tehneensä virheen. Kärjätuomari on todennut syyttäjän vaatineen rangaistusta törkeästä rattijuopumuksesta ja hän on tuominnut vastaajan perusmuotoisesta rattijuopumuksesta eikä huomannut perusmuotoisen rattijuopumuksen jo vanhentuneen. Syyttäjä oli huomannut virheen välittömästi ja huolehtinut asian korjaamisesta hakemalla muutosta hovioikeudessa.

Käräjäoikeuden laamanni on lausunnossaan todennut kärjätuomarin tuominneen vastaajan vanhentuneesta rikoksesta. Laamanni on lisäksi todennut, ettei syyksilukeminen ole vaikuttanut vankeusrangaistuksen mittaamiseen ja tehty virhe on saatu kokonaan korjatuksi. Vastaajalle on aiheutunut kuitenkin tarpeeton valituskierrös.

Asiassa on ollut kysymys tilanteesta, jossa syyksilukeminen on poikennut syyttäjän rangaistusvaatimuksesta. Vanhentuneella teolla ei ole myöskään ollut vaikutusta vastaajalle tuomittuun kokonaisrangaistukseen. Syyteoikeuden vanhentumisen tarkistamisessa on kuitenkin kyse jokaiseen rikosasiaan kuuluvasta rutiinitoimenpiteestä, jota ei voi sivuuttaa kiireessäkään. Käräjätuomarin mahdollisuuksia havaita syyteoikeuden vanhentuminen on osin lisännyt sekin, että tuomio oli annettu oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 7 §:n 2 momentin mukaisesti vasta pääkäsitteilyn jälkeen myöhemmin tuomioistuimen kansliassa.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Rikoksen virheellisestä syyksilukemisesta ja esimerkiksi rikosrekisterin merkinnöistä saattaa olla haitallisia seuraamuksia, vaikka vanhentuneella syytekohtalla ei olisikaan merkitystä kokonaisrangaistukseen. Virhe on lähtökohtaisesti vakava myös siitä syystä, että ylipäätään tämänkaltainen tuomarin tehtävien ydinalueelle sijoitettava virhe on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen.

Kyseisenlainen virhe saattaa edellä todetun vakavuutensa vuoksi tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Käräjätuomarin virheellisestä menettelystä ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. Vastaajaa oli syytetty vanhentuneen syytekohtan lisäksi rikoksista, joiden syyteoikeus ei ollut vanhentunut, joten pääkäsitteilyn järjestäminen myös kyseisen vastaajan osalta on ollut asiakokonaisuudessa tarpeellista.

Kun käräjätuomarin menettely lähtökohtaisesti vakavuudestaan huolimatta edellä esitettyyn nähden olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen käräjätuomarin menettelyä on tutkittu vain laillisuusvalvonnallisesti asiasta käräjäoikeudelta hankitun selvityksen perusteella toimituttamatta esitutkintaa.

Käräjätuomari on jäänyt eläkkeelle, mutta virkavastuu viranhoidon aikaisista virkatoimista seuraa henkilöä virasta poistumisen jälkeenkin. Eläkkeelle jäämisellä voi olla kuitenkin merkitystä laillisuusvalvonnallista seuraamusta harkittaessa, sillä eläkkeelle jääneelle virkamiehelle on tarkeituksetonta antaa tulevaisuuteen tähtäävää laillisuusvalvonnallista ohjausta.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjätuomari on menetellyt lainvastaisesti tuomitessaan vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta.

Saatan käsitykseni kärjätuomarin virheellisestä menettelystä tiedoksi Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden laamannille. Pyydän laamannia saattamaan päätökseni kärjätuomarin tietoon.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiini.

Lähetän päätökseni tiedoksi Helsingin hovioikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Liisamari Herala